

УДК [[340.12:342.241]:27](477)«11/13»

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.8>

ВПЛИВ ІДЕЙ ХРИСТИЯНСТВА НА МЕТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Олійник Ю. В.

доктор філософії у галузі права,
доцент кафедри історії держави, права
та політико-правових учень
Львівського національного університету
імені Івана Франка
ORCID: 0000-0002-8675-8044
e-mail: yuriy.oliynyk@lnu.edu.ua

Олійник Ю.В. Вплив ідей християнства на мету кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі.

У статті висвітлено вплив ідей християнства на формування мети кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі. Розглянуто вплив християнських принципів справедливості, покаяння та милосердя на розвиток правової системи держави, а також на еволюцію кримінальних покарань. Зазначено, що християнство принесло нові моральні та правові цінності, які суттєво вплинули на суспільні відносини та правову систему Галицько-Волинської держави. Акцентовано, що християнські ідеї вплинули на розширення розуміння злочину не лише як приватного посягання, але й як порушення правопорядку та загрози безпеці суспільства.

Здійснено комплексний аналіз системи кримінальних покарань у Галицько-Волинській державі, яка включала штрафи, конфіскацію майна, публічне вибачення, фізичні покарання, вигнання з громади та, у виняткових випадках, смертну кару. Встановлено, що кримінальні покарання відігравали роль найбільш поширеного кримінально-правового заходу, який застосовувався Галицько-Волинською державою з метою протидії злочинності. Розглядається, в якій мірі ці кримінальні покарання відповідали християнським принципам та яку мету переслідували. У статті підкреслюється, що мета покарання з християнської точки зору наголошувала не лише на відплаті за злочин, але й на виправленні злочинця. Наголошено, що система покарань включала як каральні, так і виховні елементи, що відповідало християнським ідеям про милосердя та можливість покаяння.

У статті показано вплив низки європейських держав на правову систему Галицько-Волинської держави, та роль церкви у формуванні та реалізації кримінальних покарань.

Зроблено висновок, що вплив християнських цінностей на кримінальне право Галицько-Во-

линської держави був значним і всебічним. Це відобразилося у розширенні поняття злочину, різноманітності кримінальних покарань та їх відповідності принципам християнської моралі. Зазначено, що хоча в кримінальному праві існувала станова нерівність, християнські ідеї завдяки активній діяльності церкви сприяли гуманізації кримінальних покарань, поступовому розвитку уявлень про рівність перед законом. Загалом, стаття демонструє, як ідеї християнства вплинули на формування мети кримінальних покарань у Галицько-Волинській державі, підкреслюючи важливість морального виправлення злочинців, відновлення справедливості та підтримання суспільного порядку.

Ключові слова: християнство, злочин, кримінальні покарання, мета покарання, Галицько-Волинська держава.

Oliynyk Y.V. The influence of Christian ideas on the purpose of criminal punishments in the Galician-Volhynian state.

The article highlights the influence of Christian ideas on the formulation of the purpose of criminal punishments in the Galician-Volhynian state. The influence of Christian principles of justice, repentance and mercy on the development of the legal system of the state, as well as on the evolution of criminal punishments, is considered. It is noted that Christianity brought new moral and legal values, which significantly influenced social relations and the legal system of the Galician-Volhynian state. It is emphasized that Christian ideas influenced the expansion of the understanding of crime not only as a private encroachment, but also as a violation of law and order and a threat to the safety of society.

A comprehensive analysis of the system of criminal punishments in the Galician-Volhynian state was carried out, which included fines, confiscation of property, public apologies, physical punishments, expulsion from the community and,

in exceptional cases, the death penalty. It was established that criminal punishments played the role of the most common criminal law measure used by the Galician-Volhynian state to combat crime. It is considered to what extent these criminal punishments corresponded to Christian principles and what purpose they pursued. The article emphasizes that the purpose of punishment from a Christian point of view emphasized not only the retribution for the crime, but also the correction of the criminal. It was emphasized that the punishment system included both punitive and educational elements, which corresponded to Christian ideas about mercy and the possibility of repentance.

The article shows the influence of a number of European states on the legal system of the Galician-Volhynian state, and the role of the church in the formation and implementation of criminal punishments.

It was concluded that the influence of Christian values on the criminal law of the Galician-Volhynian state was significant and comprehensive. This was reflected in the expansion of the concept of crime, the variety of criminal punishments and their compliance with the principles of Christian morality. It is noted that although there was gender inequality in criminal law, Christian ideas, thanks to the active activity of the church, contributed to the humanization of criminal punishments and the gradual development of ideas about equality before the law. In general, the article demonstrates how the ideas of Christianity influenced the formation of the purpose of criminal punishments in the Galician-Volhynian state, emphasizing the importance of moral correction of criminals, restoration of justice and maintenance of social order.

Key words: Christianity, crime, criminal punishment, purpose of punishment, Galician-Volhynian state.

Постановка проблеми. Вивчення впливу ідей християнства на мету кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі є актуальним і важливим напрямком досліджень у галузі історії держави і права України та політико-правових вчень. Християнство принесло нові моральні та правові цінності, які суттєво вплинули на суспільні відносини. Дослідження того, як саме ці ідеї інтегрувалися в правову систему Галицько-Волинської держави, дозволить зрозуміти специфіку еволюції її правової системи.

Метою статті є дослідження впливу ідей християнства на формування і розвиток мети кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі. Завданнями статті є: виявити основні християнські ідеї, що впливали на систему кримінальних покарань; проаналізувати, як ці ідеї

інтегрувалися у правові норми та судову практику Галицько-Волинської держави; визначити, яким чином християнські принципи справедливості, покаюння та милосердя вплинули на мету кримінальних покарань; розглянути соціальні та моральні аспекти застосування кримінальних покарань у контексті станової нерівності; оцінити роль церкви у формуванні та реалізації кримінального права держави; дослідити вплив сусідніх традиційно католицьких європейських держав – Польщі, Чехії, Угорщини та ін.

Стан опрацювання проблематики. Держава, право та окремі аспекти політико-правових вчень Галицько-Волинської держави були предметом наукового дослідження в українській науковій літературі, серед таких науковців, як В.Д. Гончаренко, В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик, М.М. Кобилецький, І.Й. Бойко, О.М. Щодра, Л.М. Ілин та ін. Попри значний внесок сучасних науковців у вивченні Галицько-Волинської держави, необхідно звернути увагу на політико-правові ідеї Середньовіччя, зокрема ідеї християнства, які позитивно вплинули на правову систему Галицько-Волинської держави, а саме на еволюцію інституту кримінального покарання та визначення його мети.

Виклад основного матеріалу. Дослідження історії права завжди привертало увагу вчених, оскільки система права будь якої держави відображає сукупність чинних принципів і норм права, якій притаманні єдність, узгодженість, диференціація (поділ) і згрупованість норм у відносно самостійні структурні утворення (інститути, галузі та підгалузі права). Крім цього, система права також відображає культурні, соціальні та політичні аспекти розвитку суспільства. В структурі системи права важливе місце займає інститут права як відокремлена група правових норм, які регулюють однорідні суспільні відносини конкретного виду. Інститут права є першим рівнем поєднання правових норм. Інститут права характеризується тим, що регулює певний вид суспільних відносин; є складовою частиною однієї або декількох галузей права; є логічно замкнутою, відокремленою сукупністю норм; функціонує автономно, відносно самостійно в межах галузі права, тобто регулює суспільні відносини незалежно від інших інститутів права.

У сучасних умовах російсько-української війни, росту злочинності особливу увагу привертає вивчення генези та еволюції інституту кримінального покарання, а також історичного досвіду правового регулювання призначення покарання за вчинення злочинів, який в різні історичні періоди змінювався під впливом, зокрема релігійних та політичних чинників. У цьому контексті, особливо цікавим є історико-правове дослідження впливу християнських ідей на

мету покарання у Галицько-Волинській державі (1199–1349 рр.).

Галицько-Волинська держава, як спадкоємиця і наступниця княжої Києво-Руської держави, стала важливим політичним і культурним центром, де християнство відіграло значну роль у формуванні суспільних норм та правових принципів. Вплив християнства на правову систему цієї держави проявлявся у різних аспектах, зокрема у визначенні мети та методів покарання. Важливо зазначити, що християнські ідеї, зокрема ті, що стосувалися милосердя, прощення та морального вдосконалення, суттєво вплинули на розвиток правових норм «помурних» середньовічних держав.

Як зазначає доктор філософських наук С.О. Черепанова, середні віки – доба зародження націй, активізації їхнього суспільного й культурного життя, становлення літератури національними мовами. У певному відношенні тоді створювалось духовне підґрунтя сучасної цивілізації. Згідно з науковими дослідженнями, середньовічний культурі притаманні значні духовні досягнення, глибина змісту і суперечності [1, с. 176]. Важливий чинник розвитку середньовічної культури становить релігія та її суспільний інститут – церква [1, с. 177]. Церква формувала моральні та етичні норми суспільства. Християнські цінності впливали на всі аспекти життя: сімейні відносини, правові норми, соціальну справедливість тощо. Церква також відіграла важливу роль у вирішенні конфліктів та збереженні миру. Церква мала значний політичний вплив, брала участь у важливих політичних подіях, коронаціях монархів, та навіть виступала арбітром у міждержавних спорах. Відомо, що однією з основних характеристик Середньовіччя при дослідженні політико-правових вчень є конкуренція церкви з світською владою за політичний вплив.

При цьому, як справедливо зазначає С.О. Черепанова, християнство у середньовічній Західній Європі визначало філософсько-ідеологічні засади нового суспільного ладу, постало його політичною доктриною, системою права і моральним вченням [1, с. 177]. Без сумніву, християнство вплинуло на розвиток права у середньовічній Європі. Церковне (канонічне) право регулювало низку аспектів життя, включаючи шлюб, сімейні відносини, спадкування та моральну поведінку. Воно існувало поряд зі світським правом, часто доповнюючи його, будучи його важливим джерелом. Канонічні суди мали юрисдикцію у справах, що стосувалися духовенства та релігійних питань, а також могли розглядати справи вірян за певних обставин.

В контексті політичних вчень епох Раннього християнства і Середньовіччя християнство виходило з ідеї свободи і рівності людей, заклика-

ло до вияву доброї волі, взаємного прощення, любові й справедливості незалежно від звань, станів, титулів, багатства і віку [2]. За твердженням дослідника Т.Г. Андрусика, конкретизуючи поняття свободи і рівності, в християнстві присутній ще один надзвичайно важливий для юридичної сфери принцип еквіваленту («рівним за рівне») [3, с. 51]. У цьому контексті принцип еквіваленту в християнстві можна розглядати як етичний імператив, який вимагає, щоб законодавство і судочинство забезпечували рівність і справедливість для всіх громадян. Вважаємо, що принцип «рівним за рівне» в християнстві не лише моральне настановлення, але й основа для формування справедливого правового середовища, де права і обов'язки кожної людини визнаються на рівних засадах.

За твердженнями доктора філософських наук О.Б. Сінькевич, в історії Галицько-Волинської держави у зв'язку з певними історичними обставинами релігійному питанню належала особлива роль, що позначалося на подальшому розвитку культури західноукраїнських земель. Західноукраїнські землі, які межували з традиційно католицькими державами – Польщею, Чехією, Угорщиною, – мали тісні контакти з Західною церквою. У багатьох містах Галицько-Волинської держави поряд з православними проживали «латиняни», існували «лядські божиці» (католицькі храми) [4, с. 397-398]. Цей взаємний вплив проявлявся в архітектурі, мистецтві, книгодрукуванні, а також у судовій практиці та під час правового регулювання суспільних відносин. Наприклад, католицькі монастирі та храми ставали центрами освіти та культури, що впливало на місцеве населення та сприяло поширенню західноєвропейських ідей. Контакти з католицькими сусідами також впливали на політичну ситуацію в регіоні. Часто західноукраїнські князі укладали союзи з католицькими державами, що відображалось на політичних і релігійних відносинах. Усе це свідчить про те, що Галицько-Волинська держава була важливим мостом між східною і західною християнськими традиціями, що сприяло інтеграції тогочасної України до передових європейських держав, а також позитивно впливало на багатогранний розвиток Галицько-Волинської держави.

Значний вплив на гуманізацію кримінальних покарань здійснювали католицькі місіонери, які проводили активну проповідницьку діяльність на українських землях. Окремою Буллою 1232 р. Папа Григорій IX затвердив кількох «єпископів без постійної кафедри» із ченців-домініканців, які повинні були вивчити можливість створення католицького єпископату на руських землях. Домініканці стали посередниками у тривалих і складних переговорах Папи з князем Данилом, що мали на меті створення

коаліції європейських держав [4, с. 398]. Європейські правителі на чолі з папським престолом вважали галицько-волинських Романовичів законними правонаступниками володарів Русі та сюзеренами руських земель. Правовим підтвердженням цього стала коронація князя Данила Романовича у 1253 р. папським послом у Дорогичині. Папа Інокентій IV титулував галицько-волинського правителя «світлішим королем Русі» [5, с. 4–13]. А це піднесло Галицько-Волинську державу на рівень передових європейських держав.

Уявлення про право, законодавство, створений різними гілками християнства (протестанством, католицизмом, православ'ям), мав як спільні, так і специфічні для кожної конфесії риси та особливості. Наявність останніх, на думку Д. О. Вовка, пояснюється як внутрішньо релігійними особливостями зазначених конфесій (наприклад, ставленням до цінності світського права та його складових, рівнем розвитку правової доктрини, канонічного права та ін.), так і історичними умовами становлення тієї чи іншої християнської церкви. При цьому, Д.О. Вовк справедливо звертає увагу на те, що конфесійну специфіку не варто гіперболізувати, адже вплив християнства на право у своїй основі має єдиний для всіх церков текст – Біблію, від якої відштовхується вся християнська правова доктрина, спільні канони (зокрема, ті, що містяться у постановках Вселенських соборів), аналогічну логіку розвитку (від синкретизму державно-правових явищ і християнської релігії до секуляризації держави і права) тощо [6, с. 29–30].

В основі правового регулювання суспільних відносин у Галицько-Волинській державі були джерела права Київської Русі, які відповідали її соціально-економічному розвитку, тому не було необхідності створювати нове законодавство [7, с. 262–263]. Отже, система права Галицько-Волинської держави мало чим відрізнялася від правових систем інших князівств періоду територіальної роздробленості. Норми Руської Правди, тільки дещо змінені, продовжували діяти. Галицько-волинські князі видавали, безперечно, і власні акти. Але втрата політичної незалежності була головною причиною того, що основні законодавчі пам'ятки Галицько-Волинської держави, які повністю розкривали б систему її права, до нас, на жаль, не дійшли [8, с. 84]. Крім цього, І.Й. Бойко зазначає, що значну увагу у джерелах права Галицько-Волинської держави було присвячено регулюванню кримінально-правових відносин. Кримінальне право Галицько-Волинської держави як сукупність джерел руського права, які містили кримінально-правові норми середньовічного періоду, розвивалося на засадах станової нерівноправності [7, с. 267]. Особливістю суспільного ладу

Галицько-Волинської держави було те, що тут утворилася численна група боярства, в руках якої зосередилися майже всі земельні володіння. Найважливішу роль серед правлячої верхівки відігравало старе галицьке боярство – «мужі галицькі». Іншу групу панівної верхівки становили служиві урядовці. До панівної верстви належала і велика церковна знать. Основну масу сільського населення становили вільні і залежні селяни – вони однаково іменувалися смердами. Рабства у державі не існувало, але були так звані холопи і челядь – безправні, особисто залежні від пана люди [8, с. 79–81]. Кримінальне право Галицько-Волинської держави, як і багатьох інших середньовічних держав, базувалося на становій нерівноправності. Це означало, що покарання за одні й ті самі злочини могли бути різними для представників різних соціальних станів. З одного боку, така нерівність могла суперечити християнським принципам рівності перед Богом. З іншого боку, середньовічне християнство, в контексті протистояння з світською владою за верховність, визнавало ієрархічну структуру суспільства, в якій кожен стан мав свої обов'язки і права. Навіть в умовах станової нерівноправності християнські ідеї впливали на становлення м'якших форм покарання, такі як прощення або зменшення строку покарання за умов щирого каяття. Також слід зазначити, що у сфері караності Церква – принаймні до XIII століття – уникала кровопролиття. На практиці, у серйозних справах, наприклад, у випадку ересі, богохульників, які не бажали відмовлятися від своїх поглядів, передавали на суд світським судам, які нерідко засуджували єретиків до смертної кари, зокрема, через спалення на вогнищі [9, с. 69].

У Галицько-Волинській державі сформувався кримінальне право в напрямі глибшого розуміння злочину, який сприймався не тільки як приватне посягання на інтереси людини чи родини, а й як порушення правопорядку та загроза безпеці суспільства. Вважалося, що злочин наносить «образу» князю та його авторитету, адже ставить його в ситуацію невиконання обов'язку щодо збереження порядку в державі, яка його на це уповноважила [7, с. 267]. Політико-правові ідеї християнства мали значний вплив на цю еволюцію, підкреслюючи моральну складову злочину, необхідність відновлення справедливості та підтримання порядку в суспільстві. Злочин розглядався не тільки як порушення світського закону, але й як моральний і духовний гріх, що вимагало відповідного покарання та покаяння.

У контексті висвітлення впливу ідей християнства на мету кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі цікавими є погляди Аврелія Августина (354–430), який зазначав,

що держава передбачає покарання за первородний гріх, бо є системою панування одних людей над іншими, воно призначене не для досягнення людьми щастя і блага, а тільки для виживання в цьому світі. Справедлива держава – християнська держава [10, с. 7]. Аврелій Августин вважав, що держава виникла внаслідок первородного гріха. Гріхопадіння Адама та Єви призвело до того, що людська природа стала гріховною, і для того, щоб підтримувати порядок та уникати хаосу, необхідно було створити систему управління та покарання. Тобто, сама держава та її закони є наслідком людської гріховності і служать як інструмент для контролю цієї гріховності. Таким чином, вплив ідей християнства на мету покарання полягає в тому, що держава і покарання розглядаються не просто як світські інструменти управління, але як необхідні засоби для контролю гріховної природи людини і водночас як можливість для морального виправлення та досягнення духовного блага. Отже, концепція Аврелія Августина підкреслює, що справжня справедливість можлива лише у державі, де закони базуються на християнських моральних принципах.

З вище викладеного випливає, що мета покарання – це кінцевий результат, якого бажає досягнути держава в ході застосування судом до особи такого особливого заходу державного примусу, яким є кримінальне покарання [11, с. 192]. Мета покарання як результат може включати кілька ключових реалізацій, а саме: відплату (рефлексія); застереження (попередження); виправлення (ресоціалізація); захист суспільства; відновлення справедливості (реситуція). Ці реалізації можуть мати різне співвідношення в конкретних правових системах і залежати від типу злочину та обставин справи. До прикладу сьогодні держава з демократичною формою правління, призначаючи кримінальне покарання, прагне досягти балансу між цими цілями, забезпечуючи, як справедливе покарання винного, так і захист інтересів суспільства.

Необхідно зазначити, що питання про віднесення кари до цілей кримінального покарання ще з давніх часів лишається одним з найбільш спірним. Його вивченням займалися представники багатьох галузей знань – теологи, філософи, соціологи, правники, психологи [12, с. 42]. Дискусії щодо цього питання відображають різноманітність підходів до розуміння мети покарання та ролі кари в правовій системі. Теологічний підхід розглядає кару як божественну справедливість, де покарання злочинця є проявом морального порядку, встановленого Богом. У християнстві, наприклад, кара може бути пов'язана з концепцією гріха і спокути. Філософський підхід розглядає кару в контексті моральної відповідальності та справедливості. Іммануїл Кант, напри-

клад, стверджував, що покарання повинне бути відповіддю на моральне порушення і повинно відповідати принципу відплати – злочинець повинен отримати те, на що заслуговує. Соціологічний підхід розглядає кару як механізм соціального контролю, що забезпечує підтримання соціального порядку і запобігання злочинам. Правовий підхід розглядає кару з точки зору її ефективності в досягненні цілей кримінального права, таких як виправлення, превенція, відплата і захист суспільства. Психологічний підхід розглядає вплив кари на індивідуальну поведінку злочинців, її здатність змінювати поведінкові ознаки та сприяти реабілітації. З огляду на різноманітність підходів і аспектів, віднесення кари до цілей кримінального покарання залишається складним і багатограним питанням, що викликає численні дебати серед дослідників. Незважаючи на це, кара продовжує відігравати важливу роль в системах кримінального права багатьох країн, хоча і в різних формах та з різним акцентом на її аспекти і цілі.

Крім цього, представники теологічних теорій про цілі покарання базувалися на постулатах Старого завіту (Второзаконня Х1Х, 21) – відплати за зло, залякування за правилами таліона «око за око, зуб за зуб» [12, с. 43]. Принцип «око за око, зуб за зуб» підкреслює ідею, що покарання має бути рівнозначним завданій шкоди. У Середньовіччі, зокрема і у Галицько-Волинській державі, це забезпечувало справедливість і пропорційність в покаранні, де винний отримував рівнозначне покарання за свої дії. Покарання, яке передбачає сувору і пропорційну відплату, служило також засобом залякування, щоб запобігти майбутнім злочинам. Віра в неминучість та суворість покарання мала стримувати потенційних злочинців від вчинення злочинів. Теологічний підхід також підкреслює, що покарання є способом підтримання морального порядку, встановленого Богом, де злочини розглядаються не лише як порушення суспільних норм, але і як гріхи, що порушують божественний закон. Важливою складовою теологічної теорії є забезпечення справедливості для потерпілих і суспільства в цілому. Отже, згідно теологічної теорії покарання мало на меті відновити порушену справедливість і відшкодувати шкоду завдану злочинцем.

Український історик В.З. Ухач зазначає, що однією з характерних рис кримінального права відносин в Галицько-Волинській державі була система покарань, де головною метою покарання було відшкодування збитків потерпілому та його родичам та поповнення державної скарбниці, а також – відплата [13, с. 67]. Християнство, зокрема через Новий Завіт, підкреслює важливість справедливості та милосердя. Ідея відшкодування збитків потерпілому та його

родичам відповідає християнському принципу відновлення справедливості. Це виявляється в багатьох біблійних текстах, де проголошується важливість відшкодування шкоди наприклад, в Євангеліє від Луки 19:8, де Закхей обіцяє повернути вчетверо більше тим, кого він обікрив [14].

При цьому, Галицько-Волинська держава, як і багато інших середньовічних християнських держав, визнавала важливість підтримання економічної стабільності та благополуччя держави. Цей аспект системи покарань може бути частково мотивований прагненням забезпечити державу необхідними ресурсами, що також знаходить відображення в релігійних ідеях про підтримання громадського добра та допомоги бідним і нужденним.

У Галицько-Волинській державі нормами кримінального права були передбачені такі види покарань за злочин: за майнові – штраф (складався з віри та головщини), конфіскація майна («потік та розграбування»), за особисті немайнові – публічне вибачення, примусове відшкодування боргу, фізичні покарання, вигнання з громади, у виняткових випадках – смертна кара. У Галицько-Волинському літописі сказано, що це покарання застосовували щодо представників привілейованих станів. Проте немає сумніву, що такі ж покарання мали місце і щодо феодално залежного населення [15, с. 55].

Отже, можна вважати, що мета покарання з християнської точки зору в Галицько-Волинській державі, наголошувала на тому, що покарання має служити не лише відплаті за злочин, але й виправленню злочинця. Основні принципи включали християнські чесноти милосердя та покаювання. Таким чином, система покарань повинна була включати як каральні, так і виховні елементи серед, яких можна виділити такі.

Штрафи та конфіскація майна. Згідно з християнськими ідеями, такі покарання мали не лише компенсаторний характер, але й сприяли відновленню справедливості та суспільного порядку. Вони також давали злочинцю можливість усвідомити свою провини, покаятися і виправитись, відшкодовуючи завдану шкоду.

Публічне вибачення та примусове відшкодування боргу. Публічне вибачення відображало християнську ідею покаювання і примирення. Це покарання мало на меті не лише публічне визнання вини, але й відновлення морального порядку. Примусове відшкодування боргу відповідало принципу справедливості і було спрямоване на те, щоб виправити матеріальну шкоду, завдану потерпілому, що також підтримувало моральний порядок.

Фізичні покарання та вигнання з громади. Фізичні покарання і вигнання з громади служили як засобом відплати, так і виправлення.

Вигнання з громади, зокрема, відображало ідею очищення суспільства від злочинця, що мав негативний вплив на інших. Вигнання мало також релігійний аспект: грішника виганяли з спільноти, щоб він мав можливість покаятися і виправити своє життя.

Смертна кара. Смертна кара застосовувалася у виняткових випадках і відображала крайній захід захисту суспільного порядку та авторитету влади. Середньовічна християнська ідея прощення і милосердя вимагала, щоб смертна кара застосовувалася лише у випадках, коли інші покарання були б недостатніми для відновлення справедливості і захисту суспільства. Поряд з цим, необхідно зазначити, що християнство творило новий порядок любові та прощення у світі, де смертна кара була звичним явищем, і Христові вірні іноді навіть відмовлялися сповіщати про отриману шкоду, щоб злочинець міг уникнути смертної кари [16].

Висновки. Дослідження впливу ідей християнства на мету покарання в Галицько-Волинській державі дозволяє зробити низку важливих висновків щодо формування і розвитку правових норм цієї середньовічної Української держави. Вплив християнських цінностей і моральних принципів на кримінальне право був значним і всебічним, що відобразилося у багатьох аспектах правозастосовної практики.

По-перше, християнські ідеї про справедливість, милосердя і покаювання суттєво вплинули на мету покарання. Покарання у Галицько-Волинській державі мали не лише каральний, але й виховний характер, спрямований на виправлення злочинця і його моральне оновлення. Це відповідало загальним християнським уявленням про необхідність каяття і прощення.

По-друге, розширення поняття злочину в контексті суспільного порядку та авторитету влади було значним кроком у розвитку правової системи держави. Злочин розглядався не лише як приватне посягання, але й як загроза суспільній безпеці та порушення божественного порядку, який відображався через державну владу. Це зміцнювало авторитет князя та його обов'язок підтримувати порядок у державі.

По-третє, система покарань включала широкий спектр заходів – від штрафів і конфіскації майна до фізичних покарань і смертної кари. Всі ці види покарань мали своє обґрунтування з точки зору християнської моралі: відновлення справедливості, виправлення злочинця, захист суспільного порядку і попередження майбутніх злочинів. Особливої уваги заслуговує публічне вибачення та примусове відшкодування збитків, які мали на меті відновлення соціальної гармонії та примирення.

По-четверте, хоча в кримінальному праві існувала станова нерівність, християнські ідеї

сприяли поступовому розвитку уявлень про рівність перед законом і необхідність справедливого покарання незалежно від соціального статусу. Це вплинуло на загальну еволюцію правової системи та її адаптацію до нових соціальних реалій.

Таким чином, ідеї християнства позитивно вплинули на формування мети кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі, підкреслюючи важливість морального виправлення злочинців, відновлення справедливості та підтримання суспільного і божественного порядку. Цей вплив відобразився у різноманітності покарань та їх відповідності принципам християнської моралі, що стало визначальним для правової культури Галицько-Волинської держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Черепанова С.О. Культура Західноєвропейського Середньовіччя. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури* : навч. посіб. / ред.: А.В. Яртись, В.П. Мельник. 2-ге вид. Львів, 2005. С. 176.
2. Політологія : підруч. для студентів ВНЗ / А. Колодій та ін. ; ред. А. Колодій. Київ : Ельга-Н, Ніка-Центр, 2007. 584 с. URL: http://megalib.com.ua/content/8518_Politiczni_vchennya_epoh_Rannogo_hristiyanstva_i_Serednovichchya.html (дата звернення: 03.11.2024).
3. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень: навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
4. Сінькевич О.Б. Культура Галицько-Волинської Русі. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури* : навч. посіб. / ред.: А.В. Яртись, В.П. Мельник. 2-ге вид. Львів, 2005. С. 397-398.
5. Жишкович В.І., Щодра О.М. Галицько-Волинська держава: від князівства до королівства Русі. *Русь-Україна від княжої доби до епохи Ренесансу* : Науково-мист. посіб. серії «Художня культура України». Львів, 2016. Кн. 5. С. 4-13.
6. Вовк Д.О. Вплив християнства на право держав європейської цивілізації: концептуальні засади осмислення. *Загальні проблеми правової науки*. 2012. № 1(68). С. 25-34.
7. Бойко І.Й. Інститут покарання у джерелах права Галицько-Волинської держави (1199-1349 рр.). *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. № 69. С. 261-269.
8. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 624 с.
9. Kamacewicz W. Instytucja kary śmierci od starożytności po średniowiecze – wybrane kraje i kodyfikacje. *Kortowski Przegląd Prawniczy*. 2017. № 2. S. 67-72.
10. Ковальов Д.В. Вплив філософії Аврелія Августина на сучасність. 2014. С. 1-11. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalov_Denys/Vplyv_filosofii_Avrellia_Avhustyna_na_suchasnist.pdf (дата звернення: 05.11.2024).
11. Габлей Н.Г. Поняття та мета покарання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2012. Вип. 2. С. 190-197.
12. Гуторова Н.О. Кара як мета кримінального покарання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 20. С. 42-46.
13. Ухач В.З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2011. 378 с.
14. Біблія. Євангеліє від Луки. *Wordproject: The Holy Bible International – in the major languages of the world*. URL: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/42/19.htm#0> (дата звернення: 06.11.2024).
15. Бойко І.Й. Кримінальні покарання в Україні (IX-XX) : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013, 408 с.
16. Семенова В. Смертна кара: юрисдикція людська чи Божа? *Verbum*. URL: <https://www.verbum.com.ua/12/2018/death-penalty/humans-or-gods-jurisdiction> (дата звернення: 05.11.2024).